

N:o 41.

Ank. till Riksd. Kansli den 14 April 1882, kl. 6 e. m.

Lag-Utskottets Utlåtande, i anledning af väckt motion om ändring i bestämmelserna om församlingars rätt att förfoga öfver kyrkokassorna.

Uti en inom Andra Kammaren afgifven och till Lag-Utskottet hänvisad motion, N:o 101, har Herr C. A. Larsson andragit, att, *då* kommunen ålåge att ansvara för byggnad och reparation af kyrka med hvad dit hörde; *då* kyrkorna numera brandförsäkrades till sitt fulla värde; *då* vissa kyrkokassor vore så stora, att kassornas förvaltning och vård vore förenade med icke ringa besvär och risk; och *då* det på senare tider visat sig, att pastorer tillegnat sig och förskingrat dessa kassor; man numera borde något lossa på det förmynderskap, som hittills utöfvats öfver kommunerna i afseende på användandet af deras egna kyrkokassor. Motionären anhåller följaktligen, »det Riksdagen ville besluta, att i Kyrkolagen intaga det stadgande: att kommuner, hvars kyrkokassor öfverstiga ett visst belopp, t. ex. fem à tio tusen kronor, ega använda öfverskjutande beloppet till sådana ändamål, som äro för kommunen gemensamma, såsom skol- och fattighusbyggnader eller vissa aflöningar åt skollärare, der flere än *en* äro för kommunen behöflige. Dock att, om kapital användes, beslut derom bör underställas domkapitlets pröfning, och att besvär öfver dess beslut må fullföljas hos Kongl. Maj:t».

I 26 kap. 8 § Kyrkolagen lemnas närmare bestämmelser, huru kyrkas löseegendom samt handlingar böra förvaras i en eller flere kistor med tre lås; skolande kyrkoherden behålla ena nyckeln, kyrkovärden

den andra och en af sexmännen den tredje; »och må intet ther uttagas, utan i dhesse Tre Personers närvaru».

24 kap. 13 § samma lag förbjuder äfven, att vid visitationer någon må taga något af kyrkans penningar och förärå biskopen eller prosten, »utan ther Kyrckioherden och Församlingen, af god och frij wilia, tänckia at gifwa dhem något, så skal dhet skee af dheras egne, och icke af Kyrckiones Medel, som til dhes tarf och dienst allena, böra blifwa behållne och oförrychte».

Så kortfattade bestämmelser kunde emellertid icke vara tillfyllestgörande. Derför utfärdades, i enlighet med 13 och 32 punkterna af resolutionen på allmogens besvär den 11 November 1686, Kongl. brefvet till alla generalguvernörer, guvernörer, landshöfdingar, erkebiskop, biskopar och superintendenter den 23 November 1686, hvari säges:

»Aldenstund åthskillige gånger tillförene af Wåre trogne undersåtare uthi underdånighet påmint och begiärt är, det ett inseende och noga undersökning hållas kunde, huruledes Kyrkornes medel af dem, som sådane under händer haft, tid efter annan, ähre upburne och disponerade wordne, hwilket Wij så mycket mehra för skiähligt hålle och nödigt achte at skee, som Wij esomoftast om hielp till Klockor, Kyrkors repation, och Wijnsäds påökning ifrån alla Lands-orter ansökte warda; oachtandes at Wij tillförene dem nödig Byggnings och Wijnsäd, och andra understöd häruthinnan i Nåde tillagt hafwe, hwarmed, sampt de wid ett och annat tilfalle eliest tilfallande inkomster, där en rätt disposition wore, Kyrkorne wähl skulle kunna widmachthållas; hwarföre äfwen Wij både af sielfwa billigheten härtill inrådde så wäl som af Allmogens wid denna Riksdag församblade samptlige fullnächtigas underdåniga anhållan ähre föranlätne wordne sådant att låta wärkställa; Och såsom dhe öfwer alt klaga, at Kyrkio-kistorne hos dem merendels medellöse ähre, där doch dageligen uti dem penningar infalla, både genom Kyrkiones egne ordinarie inkomster, som dhe extra ordinarie, af pung-penningar, Testamenten, och annat mehr, hwarmed Kyrkiorne, uthan wijdare samman-skott af Församlingar, wähl underhållas kunde, där elliest sådane medel rät använde och icke til särskilte personers nytta på somblige orter wid visiterande, Probstarnes och andras kringresande, Ungdomen uti Socknen at förhöra, bortskänkta blefwe; Altså är Wår Nådige willie och befallning, det Biskopen tillika med Landshöfdingen, til hvilken Wi ock Wåre Nådige ordres härom låtit afgå, efterser, huru förberörde Kyrkiornes ordinarie och extra ordinarie inkomster ähre i hwar Socken och stad använde och hwar til dhe utgifne wordne, tilhållandes wederbörande derföre en richtig redo och räkenskap göra, likmäßigt den Nådige Re-

solution, Wi nu på Samptelige Allmogens allmänna beswärs punchter § 13 och 32, wid denna Riksdagen gifwit hafwe, tillseendes, om wid det Eder anförtrorde — — — Biskopsdöme någorstädes sådant missbruuk med Kyrkiomedlens bortskiänkande föröfwas plägar, som nu särdeles i Nykiöpings Län klagas öfwer; hwilket, ehwarest det skeer, alfwarligen hämmas och straffas måste, — — —»

I öfverensstämmelse härmed innehåller Kongl. brefvet till landshöfdingen i Vestmanland och biskopen i Vesterås den 6 April 1695, att landshöfdingen, jemte biskopen, skulle ett flitigt inseende hafva, det kyrkors medel i länet rätteligen, och som sig borde, blefve använda till kyrkornas nytta och fördel; och skulle derföre de, som dessa medel och inkomster vore om händer betrodde, derföre årligen göra redo och räkning. I presterskapets privilegier den 16 Oktober 1723 stadgas ock i punkt 23, att å sockenstämmor skulle, sedan kyrkoherden förestält kyrkans angelägenheter och hvad till kyrkodisciplinen hörde, socknemännen rådslå och beställa om kyrkans inkomst och räkenkap, hvilken borde riktig och verifierad af kyrkoherden och kyrkovårdarne hållas, och vid årets ända slutna vara, samt, sedan den af socknemännen då blifvit uti allmän socknestämma öfversedd och erkänd, till vederbörande prosts och biskops, eller, der så omträngde och nödigt funnes, landshöfdingens vidare efterfrågan, så väl som medlen, i kyrkans kista eller eljest behörigen förvaras.

På ofvan anförda 1686 och 1695 års Kongl. bref återopar sig ock Kongl. brefvet till Kammarkollegium den 6 Juni 1797. Konungens Befallningshafvande i Östergötlands län hade hos Kongl. Maj:t anmält, att, vid pröfningen af ett förekommet mål, huruvida en församling egde rätt att af medlidande eftergifva kyrko- och fattigkassornas fordringar hos låntagare, hvilkas utgifne och i sakristian förvarade panter blifvit genom inbrott bortstulna, skiljaktighet uti meningarne yppats mellan Konungens Befallningshafvande och konsistorium i Linköping, dervid konsistorium ansett församlingen oberättigad till en sådan eftergift af kassornas medel, men landshöfdingen, med återopad anledning af Kongl. brefvet till konsistorium i Vexjö den 18 Juli 1791, deremot funnit sig med konsistorium icke kunna häruti instämma, hvarför Konungens Befallningshafvande hade i underdånighet anhållit, att Kongl. Maj:t täcktes genom någon allmän författning föreskrifva gränsen af församlingarnes rättighet i denna del. Kammarkollegium androg, i ett på befallning afgifvet underdånigt utlåtande, att af berörda Kongl. bref, såsom angående frågan, huruvida kyrkans utlånta kapitaler uti bankomynt kunde med Riksgäldskontorskreditsedlar betalas, den följd för församlingar att efter godtfinnande

använda dessa medel till andra behof, så mycket mindre borde kunna dragas, som utom det deras pröfningsrätt inom detta ämne blifvit inskränkt, tillsynen öfver kyrkomedlens användande genom Kongl. brefven den 23 November 1686 och den 6 April 1695 blifvit landshöfdingen och konsistorium gemensamt uppdragen, hvilka alltså egde pröfva, huru vårderna deraf handhades och rätta de deremot förekommande fel, i anseende hvartill och då denna ordnings bibehållande vore nödig samt någon ändring uti förenämnda Kongl. förordnanden icke skett, kollegium ansåg någon ytterligare författning häruti icke vara af nöden. Kongl. Maj:t förklarade sig hafva funnit hvad af Kammarkollegium blifvit anfördt vara väl grundadt och att församlingarne så mycket mindre kunde ega någon rätt att efter behag och eget godtfinnande använda kyrkans medel, som desamma icke tillkommit endast genom församlingarnes enskildt gjorda sammanskott och gåfvor, utan äfven genom den vin- och byggnadssäd, Kongl. Maj:t och kronan skänkt och bestått; och som uti 1686 och 1695 års Kongl. bref tydligen funnes föreskrifvet, huru och på hvad sätt kyrkans medel skulle handhavas, fann Kongl. Maj:t, lika med Kammarkollegium, att då dessa författningar eller Kongl. bref icke blifvit upphäfna eller ändrade, något ytterligare eller förnyadt förordnade uti detta ämne icke tarfvades, utan att landshöfdingen och konsistorium i Linköping, i likstämmighet med hvad uti dessa Kongl. bref stadgades, hade att öfver den anmälda förekomna frågan sig hufvudsakligen yttra.

Angående vårderna och förvaltningen af kyrkornas fastigheter, medel och öfriga tillhörigheter uti Malmöhus, Kristianstads, Blekinge, Hallands samt Göteborgs och Bohus län utfärdades den 12 April 1815 en särskild Kongl. instruktion, hvilken i viss del sedermera ändrades genom Kongl. kungörelsen den 30 Juli 1859, som utfärdades för att möjliggöra tillämpningen af Kongl. brefvet den 6 April 1858 och Kamrarrättens derå grundade kungörelse af den 30 i samma månad, om tiden för räkenskapernas aflemnande till granskning i Öfverrevisionsdepartementet. Genom Kongl. kungörelsen den 27 Juni 1862 förklarades emellertid dessa författningar skola upphöra att vara till efterrättelse gällande, hvadan nämnda län blefvo, i afseende på så väl användande som redovisning af kyrkomedel, ställda i lika förhållande med det öfriga riket.

Beträffande särskildt domkyrkomedel, så innehåller punkt 4 af Presterskapets privilegier, att biskoparne och superintendenterna med konsistorierna skola hafva inspektion på domkyrkotunnorna, såväl som alla andra domkyrkans handlingar, samt inkomster och utgifter, att de väl blifva anlagde, och låta sysslomannen för dem årligen göra en riktig räken-

skap, den i konsistorium skall inläggas, öfverses och förvaras; men originalet insändas till landskontoret och i öfrigt skulle dermed förfaras enligt landshöfdingeinstruktionen. Ännu säger ock gällande landshöfdingeinstruktion i § 31 mom. 18, att det tillhör Kongl. Maj:ts Befallningshafvande att handhafva den genom särskilda författningar och stadganden föreskrifna kontroll å förvaltning och redovisning af kyrkors tillhörigheter och inkomster. Angående värden och förvaltningen af Lunds domkyrka och hennes egendom finnes utfärdad en särskild Kongl. stadga den 17 November 1859 med de sedermera genom Kongl. skrivelsen den 21 December 1871 gjorda ändringar af dess 19 § 10 och 11 mom.

Sådana äro de spridda författningar, mestadels af äldre datum, hvilka reglera användningen af kyrkokassorna och kontrollen å detta användande. Här förtjenar endast att tilläggas, att, enligt § 2 i förordningen om kyrkostämman, samt kyrkoråd och skolråd den 21 Mars 1862 samt om kyrkostämman, samt kyrkoråd och skolråd i Stockholm den 20 November 1863 till kyrkostämmas handläggning höra frågor om, bland annat, kyrkomedels användande, kyrko- och skolräkenskapers granskning samt hushållning med och vård om kyrkans egendom:

För att kunna lemna upplysning om de åsikter, som göra sig gällande vid pröfning hos Kongl. Maj:t af underdåniga ansökningar om användande af kyrkokassemedel, har Utskottet låtit genomgå de å vederbörande byrå inom Ecklesiastikdepartementet förda anteckningar öfver dylika ansökningsärenden, handlagda åren 1874—1881, samt deraf inhemtat,

att Kongl. Maj:t, enligt särskilda resolutioner, förklarat *hinder enligt författningarne icke möta* för användande af kyrkokassas medel till anskaffande af *orgel*, anbringande och underhåll af *värmeapparat i kyrka* (resolution härom införd i Bihaget till Svensk Författningssamling 1877. N:r 22), *inlösen af jord till utvidgande af kyrkogård*, *brandredskap i kyrka*, *aflöning till kyrkovaktare* (med visst årligt belopp), *bidrag till gäldande af amorteringslån för orgel och för boställshus åt klockare* (med visst årligt belopp);

samt att Kongl. Maj:t deremot, på särskilda ansökningar, *bifallit*, att kyrkokassas medel finge användas till *byggande af kapellkyrka*, *upprättande af jernstaket kring kyrkogård*, *grundläggande af sockenbibliotek*, *skolhusbyggnad* (med visst årligt belopp), *aflöning till barnmorska* (med visst årligt belopp).

Jemväl anses Kongl. Maj:ts tillstånd erforderligt ej mindre i det fall, att församling vill, till byggande af skolhus eller annat dylikt ändamål, ur kyrkokassan upptaga lån på längre återbetalningstid än två år,

än äfven, om församling vill för dylikt ändamål på kortare tid ur kyrkokassan upptaga *räntefritt* lån.

Då af de många ansökningar, som af församlingar till Kongl. Maj:t ingifvas om tillåtelse att använda kyrkokassemedel till vissa uppgifna ändamål, framgår, att stor ovisshet för närvarande är rådande beträffande församlings rätt i nämnda hänseende;

då Kongl. Maj:t följaktligen besväras med pröfning af en mängd dylika ansökningsärenden, utan att något verkligt behof kan anses förefinnas, att alla dylika frågor skola dragas under högsta statsmyndighetens pröfning i ansökningsväg;

och *då* större frihet i dispositionen öfver kyrkokassorna synes, med nutidens mera utvecklade kommunala lif, utan fara kunna åt församlingarne lemnas;

får Utskottet, med anledning af motionen, hemställa,

att Riksdagen må i underdånig skrifvelse anhålla, det Kongl. Maj:t ville taga i öfvervägande, om och i sådant fall i hvilken utsträckning större frihet än för närvarande enligt åtskilliga äldre författningar tillkommer kyrkoförsamlingarne att förfoga öfver kyrkokassorna, må kunna dem tillerkännas hvad angår sådana ändamål, om hvilka kyrkostämman har att sig vårda, samt, derest en sådan utsträckt dispositionsrätt öfver kyrkokassorna finnes lämpligen böra församlingarne tilläggas, till Riksdagen aflåta nådig proposition om de förändringar, som deraf må påkallas i gällande förordningar om kyrkostämman, samt kyrkoråd och skolråd.

Stockholm den 14 April 1882.

På Lag-Utskottets vägnar:

AXEL BERGSTRÖM.

Herrar *Widmark*, Grefve *Mörner* och Friherre *von Essen* hafva begärt få här antecknad, att de icke deltagit i ärendets behandling inom Utskottet, de två först nämnde i följd af erhållen ledighet från riksdagsgöromålen.
